

УДК 327.36:341.123 (477)

DOI: 10.60022/2(6)-7S

Кубко Валентина Петрівна

кандидат філософських наук

доцент кафедри міжнародних відносин та права

Національний університет «Одеська політехніка», Україна

Kubko Valentyna

Candidate of Philosophical Sciences

Associate Professor of the Department of International Relations and Law

Odessa Polytechnic National University, Ukraine

ORCID: 0000-0003-0433-2013

ПЕРЕГОВОРНИЙ ПРОЦЕС ЯК ІНСТРУМЕНТ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. Здійснено комплексне дослідження переговорного процесу як ключового інструменту врегулювання міжнародних конфліктів у сучасній системі глобальної безпеки. На основі аналізу політико-правових документів, дипломатичної практики та історичних прикладів обґрунтовано багатовимірну природу переговорів, які поєднують регулятивні, стратегічні, морально-психологічні та інформаційні функції. Особлива увага приділяється трансформації дипломатії в умовах війни, зокрема у контексті російсько-українського конфлікту, де переговори набувають нових форм – від гуманітарного діалогу до дипломатії мобілізації та другого й третього треків. Розглянуто типологію дипломатичних моделей залежно від морально-вольового потенціалу сторін, а також проаналізовано потенціал превентивної дипломатії у запобіганні ескалації. Показано, що навіть за умов низької інституціоналізації переговори залишаються важливим засобом збереження каналів комунікації, гуманітарного реагування та легітимації рішень. Зроблено висновок про необхідність адаптації переговорних стратегій до умов гібридного середовища та кризової трансформації міжнародної системи.

Ключові слова: переговорний процес, міжнародний конфлікт, дипломатія, деескалація, компроміс, війна, превентивна дипломатія.

THE NEGOTIATION PROCESS AS A TOOL FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESOLUTION: THE UKRAINIAN CONTEXT

Abstract. This article presents a comprehensive study of the negotiation process as a key instrument for resolving international conflicts within the evolving framework of global security. Drawing on political and legal frameworks, historical experiences, and contemporary diplomatic practices, the paper substantiates the multidimensional nature of negotiations. These are shown to encompass regulatory, strategic, moral-psychological, and informational functions, making negotiations not only a mechanism for conflict resolution but also a crucial element of international communication and decision-making.

Special emphasis is placed on the transformation of diplomacy during wartime, particularly in the context of the ongoing Russian-Ukrainian conflict. The article outlines how negotiations in wartime acquire specific features – ranging from strategic dialogue and humanitarian arrangements to Track II, Track III diplomacy and mobilization diplomacy – depending on the moral resilience and strategic capacity of the involved actors. Different diplomatic models emerge as a response to the varying levels of resolve and resource availability of the parties, illustrating how diplomacy adapts to changing wartime dynamics.

The paper also explores the role of preventive diplomacy as a proactive approach to avoiding escalation and broader geographical spread of violence. While preventive mechanisms failed to avert the initial phase of Russia's full-scale invasion of Ukraine, their application remains relevant for containing future risks and ensuring communication in times of limited institutional functionality.

Furthermore, the article highlights how modern negotiations must increasingly function in hybrid environments involving conventional warfare, cyber threats, disinformation campaigns, and institutional fragility. In this regard, negotiations are not only a tool of diplomacy but a multidimensional process that

reflects the complexity of current international relations.

The study concludes that maintaining and adapting negotiation strategies is critical for managing armed conflicts and preventing their long-term destabilizing consequences. Even under fragmented and asymmetric conditions, negotiations remain an essential pathway for humanitarian coordination, international legitimacy, and strategic recalibration.

Keywords: *negotiation process, international conflict, diplomacy, de-escalation, compromise, war, preventive diplomacy.*

Постановка проблеми. В умовах ескалації глобальних і регіональних загроз, трансформації системи міжнародної безпеки та зростання кількості збройних конфліктів переговорний процес постає як один із найважливіших інструментів їхнього врегулювання. Практика сучасних міжнародних відносин засвідчує, що тривалі конфлікти не можуть бути розв'язані виключно силовим шляхом, особливо там, де конфронтація супроводжується гуманітарними кризами, політичною фрагментацією та гібридними загрозами. Переговори відіграють ключову роль у зниженні напруги, досягненні компромісу та пошуку збалансованих рішень.

Особливого значення тема набуває в контексті російсько-української війни, яка проявила обмеженість універсальних моделей ведення переговорів. Складність і мінливість цього конфлікту зумовлюють потребу у комплексному підході до аналізу переговорної практики, що враховує три рівні: універсальний – як форма комунікативної взаємодії; особливий – як специфіка переговорів у воєнних умовах; і конкретний – як прояви саме цієї війни. Відповідно, доцільним є поєднання ідеографічного та фактологічного підходів, що дозволяє дослідити структурні зміни, логіку суб'єктів і потенціал переговорного процесу.

Зміна характеру сучасних конфліктів, розширення кола учасників переговорів, зростання вартості дипломатичних помилок і втрата ефективності традиційних міжнародних інституцій підкреслюють необхідність переосмислення переговорів як цілісного багатовимірного явища. У цьому контексті актуальним є вивчення стратегій деескалації, досягнення стійкого компромісу та формування дієвих механізмів міждержавної комунікації, здатних забезпечити мир і безпеку в нових геополітичних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика застосування переговорів у конфліктних ситуаціях привернула увагу численних вітчизняних та зарубіжних дослідників, серед яких: Р. Фішер, В. Юрі [1], Р. Феелс, Н. Шір, С. Гельмюллер, І. Галіахметов [2], В. Ціватий [7], Н. Перепелиця [8], Б. Бернадський, О. Мілославська [9], Л. Герасіна [10], П. Брайар, Р. Джалілі [11], М. Лепський [13], Н. Абуельдахаб [15], П. Джонс [16] та інші.

Водночас у сучасному науковому дискурсі недостатньо системно досліджуються переговорні стратегії, спрямовані саме на деескалацію конфліктів і досягнення компромісів у контексті збройних протистоянь нового типу. Брак комплексного аналізу переговорів в умовах гібридної війни, асиметричних загроз і низької довіри між сторонами визначає актуальність запропонованого дослідження.

Метою статті є комплексне дослідження переговорного процесу як ключового інструменту врегулювання міжнародних конфліктів, з акцентом на його трансформацію в умовах гібридної війни, зміни безпекового середовища та специфіку реалізації в контексті російсько-українського збройного протистояння.

Виклад основного матеріалу. Інституціоналізація переговорного процесу як ключового інструменту врегулювання конфліктів отримала новий імпульс із заснуванням Організації Об'єднаних Націй (ООН) у 1945 році. Досвід Другої світової війни засвідчив, що запобігання глобальним катастрофам можливе лише через впровадження ефективних механізмів дипломатичного діалогу, заснованого на компромісі, дотриманні норм міжнародного права та системній міждержавній комунікації. Відтоді переговори стали невіддільною складовою міжнародної політики, розширивши сферу застосування від класичних міждержавних відносин до врегулювання внутрішньополітичних криз за участі міжнародних акторів.

У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття роль переговорів у світовій політиці значно зросла внаслідок глобалізаційних процесів і зростання взаємозалежності між державами. Нові виклики – екологічна нестабільність, тероризм, міграційні кризи, кіберзагрози та збройні конфлікти – вимагають колективного реагування, що реалізується переважно через багатосторонній переговорний формат. До цього процесу дедалі активніше залучаються не лише держави, а й міжурядові організації, громадянське суспільство, приватний сектор і медіа.

Водночас внутрішньодержавні конфлікти набувають транскордонного виміру, викликаючи інтерес міжнародної спільноти. У таких умовах переговори відіграють не лише регулятивну, а й превентивну функцію, сприяючи стримуванню ескалації, забезпеченню гуманітарного захисту, легітимності політичних рішень та загальній стабільності.

Розширення функціональних вимірів переговорного процесу призвело до формування багатовекторних наукових підходів до його аналізу. Якщо раніше переговори сприймалися переважно як інструмент розв'язання конфліктів, то з часом у фокус досліджень увійшли питання співробітництва, інтеграції, стратегічного планування та інституційного партнерства. Особливо це помітно в практиці переговорів у межах Європейського Союзу й НАТО, а також у відповідях на транснаціональні виклики.

Сучасний академічний дискурс визначає переговори як багатовимірне явище, що поєднує функції врегулювання конфліктів, забезпечення безпеки, побудови довіри та стратегічного узгодження інтересів у системі міжнародної взаємодії.

Значний внесок у розвиток прикладної теорії переговорів зробили американські дослідники Р. Фішер та У. Юрі, які розглядають переговори як процес досягнення консенсусу шляхом конструктивної взаємодії. Вони визначають переговори як інструмент узгодження суперечливих інтересів без примусу, на основі партнерства, взаємної вигоди та уникнення конфронтації [1, с. 35].

Ідея врегулювання міжнародних конфліктів мирними засобами має міцне історико-правове підґрунтя, що бере свій початок ще з Гаазьких конференцій 1899 і 1907 років, які вперше заклали принципи мирного вирішення суперечок між державами [2, с. 143]. Подальший розвиток цієї правової традиції було зафіксовано у Статуті ООН (1945), де в статті 33 закріплено обов'язок сторін конфлікту, насамперед, збройного, шукати розв'язання через переговори, медіацію, арбітраж та інші мирні засоби [3]. Манільська декларація 1982 року деталізувала ці норми, визнавши переговори ключовим інструментом у попередженні міжнародних конфліктів і підтриманні стабільності [4]. Ці документи не лише сформували нормативну базу для сучасної дипломатичної практики, а й заклали основу для правової легітимації переговорного процесу як важливого елемента системи міжнародної безпеки.

Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року безпосередньо вказує на нерозривний зв'язок між укладенням міжнародних договорів і переговорним етапом, що їм передує [5]. Це положення підкреслює, що жоден міжнародний договір не може бути легітимно укладений без попереднього процесу переговорів, у межах якого сторони узгоджують умови домовленостей.

У національному правовому полі України положення про переговори закріплено в статтях 5 та 6 Закону України «Про міжнародні договори» від 29 червня 2004 року № 1906-IV. Закон регламентує порядок прийняття рішень щодо започаткування переговорів, підписання міжнародних договорів та визначення повноважень осіб, які уповноважені на їх укладення [6]. Рівень делегованих повноважень безпосередньо впливає на тактичну гнучкість і маневреність у переговорному процесі.

Такий підхід відображає усталений міжнародно-правовий консенсус щодо пріоритетності ненасильницьких механізмів у регулюванні міждержавних спорів. Це свідчить про закріплення переговорів як провідного інструменту врегулювання міжнародних суперечностей на рівні глобального нормативного порядку.

На основі наведених нормативних положень доцільно розрізняти поняття «переговори» та «переговорний процес». Останнє охоплює ширший спектр дій і включає не лише безпосереднє ведення перемовин, але й підготовчий етап, юридичне оформлення досягнутих домовленостей, механізми моніторингу за їх реалізацією та можливі наслідки у разі їх недотримання.

Ключовим призначенням переговорного процесу є пошук рішень щодо спірних питань шляхом конструктивного обговорення та досягнення взаємоприйнятних домовленостей або укладання відповідних угод.

Зазвичай виокремлюють такі функції переговорного процесу, як: інформаційно-комунікативна (обмін позиціями та формування спільного бачення), регулятивна (врегулювання конфліктів і суперечок), пропагандистська (вплив на громадську думку та міжнародне середовище), розв'язання внутрішньо- та зовнішньополітичних завдань, а також координація дій держав на міжнародній арені. Функції формуються залежно від політичного контексту, інтересів учасників і стратегічних цілей.

На думку В. Ціватого, типологія переговорного процесу визначається критеріями, які покладено в основу класифікації. Одним із поширених підходів є поділ переговорів залежно від рівня представництва сторін. У цьому контексті вирізняють політичні та дипломатичні переговори [7, с. 8].

Політичні переговори проводяться на найвищому або високому рівні між главами держав, урядів

чи міністрами закордонних справ і стосуються стратегічно важливих питань міжнародної політики. Учасники таких переговорів, як правило, не потребують спеціальних повноважень, оскільки самі ухвалюють рішення в межах національних інтересів. Натомість дипломатичні переговори ведуться представниками дипломатичних установ і є строго регламентованими: учасники діють за інструкціями та не мають автономії у прийнятті рішень. Цей формат має переважно інструментальний характер і спрямований на практичну реалізацію зовнішньополітичного курсу держави.

Значущість переговорного процесу зростає під впливом низки чинників: поширення внутрішніх конфліктів, загроза їх насильницького розвитку, посилення політичної конкуренції в умовах демократизації, перехід до ринкової економіки та потреба в узгодженні інтересів. Вагомим чинником є також глобальні трансформації – розширення міжнародного діалогу, участь нових акторів без належного досвіду та ризику переговорних помилок. Усе частіше переговори замінюють силові методи, стаючи основним інструментом міждержавної взаємодії в широкому спектрі питань: від безпекових до постконфліктних [8, с. 188].

У цьому контексті особливої уваги потребує дослідження зв'язку між переговорним процесом та конфліктною взаємодією, яка значним чином визначає міжнародний порядок денний. Переговори не лише є засобом реагування на кризові ситуації, а й виступають важливим інструментом управління конфліктами, що формуються унаслідок зіткнення інтересів суб'єктів міжнародних відносин. Саме тому аналіз природи конфлікту, його сутнісних характеристик та проявів у міжнародному вимірі є необхідною передумовою для повного розуміння функціоналу переговорів як засобу врегулювання.

Конфлікт у міжнародних відносинах розглядається як складне соціально-політичне явище, що відображає зміну форм політичної взаємодії та впливає на трансформацію глобальної системи. Взаємодія держав як основних суб'єктів міжнародної політики створює умови для виникнення конфліктів, у яких перетинаються політичні, економічні та соціальні інтереси. Це пояснює закономірність появи суперечностей, що формують динаміку світової політики.

За визначенням вчених Б. Бернадського та О. Мілославської, міжнародний конфлікт – це зіткнення двох або більше різноспрямованих сил з метою реалізації цілей та інтересів в умовах протидії. Суб'єктами міжнародного конфлікту можуть бути держави, міждержавні об'єднання, міжнародні організації та суспільно-політичні сили всередині держави або на міжнародній арені [9].

Такої ж думки дотримується і Л. Герасіна, акцентуючи увагу на тому, що «сутнісна характеристика міжнародного конфлікту передбачає, що всі його елементи (чинники, суб'єкти, зміст, розвиток подій і форма закінчення) винятково пов'язані зі сферою міжнародних відносин. Специфіка проблем, які становлять предмет подібного конфлікту, виявляє себе в конфронтації цілей, національно-державних стратегій, конкуренції інтересів тих або інших суб'єктів міжнародних відносин, що спричиняє між ними локальне протиборство, та водночас впливає на міжнародну політику» [10, с. 11].

У класичній міжнародній теорії (зокрема в типології П. Брайара та Р. Джалілі) конфлікти поділяються за джерелами на політичні, економічні, територіальні, етнічні, ідеологічні тощо [11, с. 102-120].

В умовах ХХІ ст. такі поділи значним чином ускладнюються гібридизацією конфліктів, коли кілька причин поєднуються та взаємно підсилюють одна одну. Прикладом цього є війна в Україні, в якій політична агресія поєднана з територіальними претензіями, інформаційною війною, економічним тиском і релігійно-культурними чинниками. Це вимагає перегляду класичних схем і адаптації аналітичних інструментів до реалій гібридного протистояння.

Як бачимо, специфіка міжнародних конфліктів полягає не лише в їх масштабах і формах, а й у складній багаторівневій структурі учасників – держав, міждержавних об'єднань, міжнародних організацій і недержавних акторів. Така поліцентричність, що поєднана з асиметрією ресурсів, стратегій і правових позицій, істотно ускладнює процес врегулювання.

У цьому контексті дипломатія виступає не лише як інструмент деескалації, а як комплексна практика узгодження інтересів і пошуку балансу в міжнародній системі. Міжнародний конфлікт постає як специфічне середовище, у якому дипломатичні засоби мають демонструвати гнучкість, ефективність і здатність відповідати сучасним викликам. Розуміння природи таких конфліктів дає змогу обирати не лише формально допустимі, а й політично доцільні механізми врегулювання.

Розв'язання міжнародного конфлікту передбачає реалізацію узгоджених дій між сторонами та іншими суб'єктами міжнародного права, спрямованих на досягнення балансу інтересів і усунення предмета суперечки. Для цього застосовуються різноманітні механізми мирного врегулювання, які умовно поділяють на дипломатичні та правові. До перших належать переговори, посередництво

(зокрема медіація), «добрі послуги», спостереження та примирення; до других – міжнародний арбітраж і судовий розгляд, що передбачають прийняття обов'язкових рішень спеціалізованими інституціями. Така класифікація дає змогу гнучко реагувати на різні форми конфліктної взаємодії в межах міжнародного правопорядку.

У сучасній дипломатичній практиці дедалі більшої ваги набуває не лише реагування на існуючі загрози, а й упередження їх появи. Такий проактивний підхід втілюється у концепції превентивної дипломатії, яка орієнтована на недопущення трансформації суперечностей у повномасштабні конфлікти та на обмеження їхнього розвитку у разі початкової ескалації.

Вперше ця концепція була представлена у доповіді Генерального секретаря ООН Б. Бутрос-Галі на Генеральній Асамблеї ООН 17 червня 1992 року № А47/277–S/24111 під назвою «План для досягнення миру. Превентивна дипломатія, забезпечення та збереження миру» («An Agenda for Peace. Preventive diplomacy, peacemaking and peacekeeping»). У цьому документі були визначені ключові напрями миротворчої діяльності ООН, зокрема механізми попередження конфліктів та забезпечення стабільності [12].

Превентивна дипломатія охоплює комплекс заходів, спрямованих на виявлення ранніх ознак нестабільності, нейтралізацію потенційних джерел напруженості та створення умов для мирного врегулювання ще до початку відкритого протистояння. Вона ґрунтується на застосуванні широкого арсеналу інструментів – від політико-дипломатичних і правових до економічних, інформаційних та, за необхідності, обмежено-військових заходів.

Хоча механізми превентивної дипломатії виявилися недостатньо ефективними у запобіганні повномасштабному вторгненню росії в Україну, їх потенціал залишається важливим для мінімізації ризиків подальшої ескалації, а також для стримування розширення зони бойових дій.

У контексті переговорів під час війни М. Лепський пропонує трирівневий підхід: загальний (переговори як явище), особливий (у воєнних умовах) і конкретний (у межах російсько-української війни). Така модель дозволяє визначити характерні риси переговорів у збройних конфліктах і комплексно проаналізувати їх специфіку на основі класифікаційних ознак переговорного процесу [13, с.45].

Переговори під час збройного конфлікту мають особливості, які впливають на їх тип, динаміку та ефективність. Їхній успіх залежить не лише від ситуації на фронті, а й від політичних чинників, суспільної підтримки, довіри до влади та поведінки сторін. Так, мінські домовленості показали, що без чіткої політичної волі та міжнародних гарантій переговори не призводять до сталих результатів і породжують хронічну невизначеність.

У періоди активних бойових дій дипломатія часто відходить на другий план, але переговори можуть тривати паралельно з війною, особливо коли сторони шукають стратегічні переваги. Суспільна недовіра та побоювання кулуарних домовленостей створюють репутаційні ризики і вимагають прозорості процесу. Українське суспільство, сформоване в умовах гібридної війни та російської агресії, критично сприймає будь-які поступки, що можуть загрожувати суверенітету. Так, після повномасштабного вторгнення росії в Україну у 2022 році переговори з рф відбувалися паралельно з бойовими діями (в Білорусі та Стамбулі) і хоча вони не дали політичного компромісу, проте частково допомогли врегулювати гуманітарні питання.

Адже, попри воєнні обставини, переговори залишаються єдиним каналом для забезпечення гуманітарних коридорів, обміну полоненими, евакуації цивільного населення, організації доставки допомоги тощо. Так, домовленості між Україною та рф у нинішніх умовах дозволили здійснити низку обмінів військовополоненими, а також активізувати міжнародне посередництво у питаннях гуманітарного реагування й продовольчої безпеки – як-от у межах «зернової ініціативи» за участі Туреччини та ООН. Водночас спроби створити ефективні гуманітарні коридори для масової евакуації цивільного населення не виправдали очікувань через постійне порушення домовленостей з боку рф. Це показало як обмеженість переговорного потенціалу у воєнній фазі конфлікту, так і потребу в посиленні міжнародного тиску та залученні нейтральних медіаторів до забезпечення контролю за виконанням досягнутих угод.

Ці приклади демонструють, що навіть за відсутності стратегічного прориву переговорний процес може відігравати важливу стабілізуючу роль, дозволяючи вирішувати критичні питання та підтримувати хоча б мінімальний рівень комунікації між сторонами.

На думку Н. Перепелиці, ефективне застосування стратегій деескалації та досягнення компромісу потребує поетапного підходу, за якого переговорний процес розбивається на окремі блоки. Такий підхід дозволяє зосередитися на часткових домовленостях, що, у свою чергу, створюють підґрунтя для

досягнення більш комплексного врегулювання. Важливо чітко формулювати пропозиції сторін, щоб уникнути непорозумінь і нових точок напруги. Рішення про компроміс має враховувати потенційні наслідки для всіх учасників, щоб забезпечити стабільність і тривалість домовленостей [8, с. 192].

Сучасні збройні конфлікти суттєво трансформують дипломатичну практику, надаючи їй не лише стратегічного, а й морально-психологічного виміру. Дипломатія в умовах збройного протистояння визначається не лише співвідношенням сил, ресурсів і геополітичних позицій, а й внутрішнім станом держави – рівнем рішучості її політичного керівництва, стійкістю суспільства до втрат та здатністю до стратегічного передбачення. Залежно від поєднання цих чинників формуються різні типи дипломатичних моделей реагування.

Переговори є основним інструментом дипломатії, який у контексті сучасних глобальних трансформацій виконує нові функції: запобігання конфліктам, реагування на загрози міжнародній безпеці та посилення міжнародної співпраці.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про дипломатичну службу» [14], серед ключових завдань дипломатичної служби визначено організацію переговорів і підготовку до укладення міжнародних договорів. Це свідчить про нерозривний зв'язок між переговорним процесом і формуванням договірних прав в системі міжнародних відносин.

У ситуації крайнього виснаження, втрати політичної волі або критичного зниження обороноздатності, дипломатія набуває форми інструменту порятунку. Її основне завдання – мінімізувати стратегічні втрати, забезпечити збереження суверенітету у базових формах та створити передумови для можливого відновлення державного потенціалу у майбутньому. Такі переговори, як правило, фокусуються на припиненні бойових дій на прийнятних умовах, навіть якщо вони включають значні поступки.

Коли суспільство та еліта демонструють нестійкість, а ухвалення рішень формується під впливом страху перед подальшою ескалацією, активізується дипломатія умиротворення. Вона ґрунтується на ідеї запобігання новим загостренням через компроміси, які часто передбачають поступки агресору, іноді ціною ключових національних інтересів.

У випадках, коли сторони конфлікту демонструють взаємну рішучість, але не мають можливості здобути вирішальну перевагу, формується дипломатія стримування. Її завдання – досягнення стабілізаційних домовленостей, зокрема про демаркацію ліній зіткнення, обмеження озброєнь, механізми деескалації та моніторингові формати, що дозволяють уникнути подальшого загострення.

Окремий напрям сучасної дипломатичної активності – дипломатія мобілізації. Вона виникає в умовах високої морально-вольової консолідації держави, але браку ресурсів для досягнення перемоги. Така дипломатія передбачає зосередження зусиль на розширенні кола союзників, залученні зовнішньої допомоги, укріпленні економічної та військової підтримки, активізації міжнародного тиску на агресора.

Важливою є так звана дипломатія другого треку (Track II diplomacy), що передбачає неофіційні контакти за участі колишніх дипломатів, науковців, громадських діячів або осіб, наближених до політичних еліт. Її головна мета – створення альтернативного каналу для діалогу в ситуаціях, коли офіційні переговори перебувають у глухому куті або є політично заблокованими.

Такий формат взаємодії базується на припущенні, що деякі чутливі або конфліктні питання доцільніше розв'язувати в умовах неформального спілкування, без тиску публічності та жорстких інструкцій [15].

Класичним прикладом такого підходу стали таємні переговори між представниками Ізраїлю та Організації визволення Палестини, показані у фільмі «Осло» (2021 рік, режисер Бартлетт Шер), де неофіційні переговори за участі приватних осіб фактично проклали шлях до офіційної домовленості на вищому державному рівні.

Пітер Джонс, доцент Університету Оттави та спеціаліст з Track II, зауважує, що «хоча другий трек оточує багато таємниць, він насправді є просто методом об'єднання впливових людей з різних сторін певного конфлікту на неофіційній основі для обговорення проблем та спільної розробки нових ідей щодо того, як цей конфлікт можна краще врегулювати або вирішити» [16].

Також звернемо увагу на дипломатію третього треку (Track III diplomacy), форму неофіційної дипломатії, яка реалізується громадськими ініціативами, лідерами думок, активістами, релігійними діячами, волонтерами, представниками місцевих громад або журналістами. Мета третього треку – формувати середовище довіри, підтримувати діалог на «людському рівні», знижувати градус поляризації, підготувати «ґрунт» для політичних рішень або гуманітарного співіснування. Дипломатія третього треку частково перетинається з публічною дипломатією, але вони мають різну природу,

завдання та рівень залучення до переговорного процесу.

У сучасних умовах Україна активно реалізує переважно стратегії дипломатії мобілізації: залучення зовнішньої військової, економічної та політичної підтримки, формування міжнародних коаліцій, укладання безпекових угод і просування глобальних ініціатив (зокрема «формули миру»). Дипломатія стримування проявляється у зусиллях зі стабілізації фронту, обміну полоненими, підтримці діалогу з нейтральними посередниками, а також через ініціативи щодо демілітаризації ризикових об'єктів (наприклад, Запорізької АЕС). Дипломатія порятунку та умиротворення не притаманна нинішній зовнішній політиці України, оскільки держава зберігає високу внутрішню консолідацію, стратегічну суб'єктність і міжнародну підтримку.

Паралельно в українському контексті застосовуються елементи дипломатії другого треку, коли в перемовини залучаються колишні дипломати, експерти, представники аналітичних центрів чи академічних інституцій, зокрема для формування довіри або підготовки гуманітарних рішень. Водночас дипломатія третього треку проявляється у діяльності релігійних місій, волонтерських і правозахисних організацій, громадських ініціатив та культурних платформ, які, не беручи участі в офіційних переговорах, сприяють збереженню каналів комунікації, зниженню напруги в громадах і формуванню позитивного міжнародного контексту навколо України. Цей трек може набути більшої значущості в післявоєнний період для реінтеграції суспільства, підтримки діалогу в громадах, розвінчання пропаганди тощо.

Війна сьогодні є багатовимірною: вона відбувається у фізичному, інформаційному, кібернетичному та економічному просторах. Це вимагає від дипломатії постійного моніторингу ситуації, застосування інструментів стратегічного аналізу та впровадження сучасних технологій, зокрема, штучного інтелекту, для оцінки ризиків і перспектив конфлікту.

Криза ефективності глобальних інституцій, зокрема ООН, у протидії порушенням міжнародного права змушує держави формувати альтернативні дипломатичні архітектури – гнучкі багатосторонні формати, регіональні ініціативи та коаліції з дієвими механізмами безпеки, що виходять за межі традиційних структур. Так, у програмній промові «Геополітика повертається» міністр закордонних справ Великої Британії Елізабет Трасс підкреслила важливість правових, економічних і санкційних інструментів, які дедалі більше визначають можливості держав у міжнародних відносинах, впливаючи на їхній доступ до світових ринків і статус [17].

Станом на 2025 рік переговорний процес між Україною та росією триває переважно у вигляді фрагментарних домовленостей, здебільшого щодо гуманітарних питань. Водночас він залишається низькоінституціоналізованим, з огляду на відсутність системних форматів діалогу та постійне використання переговорів російською стороною як засобу тактичного тиску. Брак прозорих і визнаних міжнародною спільнотою майданчиків, подібних до Нормандського формату чи переговорів у Стамбулі, обмежує можливості для комплексного врегулювання конфлікту.

Отже, сучасна переговорна ситуація в українсько-російському протистоянні характеризується поєднанням глибокої суспільної недовіри та водночас нагальної потреби у збереженні дипломатичних каналів, принаймні для вирішення гуманітарних питань.

Висновки. Переговорний процес у контексті збройних конфліктів постає як складне багаторівневе явище, що поєднує правові, політичні, гуманітарні та психологічні аспекти. Його ефективність залежить від наявності політичної волі, стратегічної гнучкості, інституційної підтримки та моральної стійкості сторін.

Гібридна природа сучасних війн, зокрема російсько-українського конфлікту, вимагає переосмислення класичних підходів до дипломатії. У таких умовах переговори, навіть за відсутності негайного мирного врегулювання, виконують важливу функцію: підтримують комунікацію, дають змогу координувати гуманітарні дії, знижують ризики ескалації.

Типологізація дипломатичних форматів у воєнний час (традиційна дипломатія, другий і третій треки) допомагає глибше зрозуміти логіку поведінки конфліктуючих сторін і можливості впливу зовнішніх акторів. Особливе значення мають неофіційні формати, адже вони здатні підтримувати діалог, коли офіційні канали заблоковані, і сприяють формуванню передумов для майбутніх домовленостей.

Переговори залишаються незамінним інструментом збереження міжнародної безпеки. Водночас актуалізується потреба в розвитку превентивної дипломатії та інтеграції цифрових, інформаційних і аналітичних ресурсів у переговорну практику.

Український досвід демонструє: навіть обмежений діалог у період активної фази війни може відігравати критично важливу роль у гуманітарному реагуванні, збереженні державної легітимності та

стримуванні подальшої ескалації.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом взаємодії між офіційною та неофіційною дипломатією, а також з вивченням впливу новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту й цифрового середовища, на переговорний процес у глобальному безпековому контексті.

Література

1. Фішер Р., Юрі У., Петтон Б. Шлях до згоди, або переговори без поразки. Київ: Основи, 2016. 220 с.
2. Галіахметов І.А. Способи мирного вирішення міжнародних конфліктів. *Наукові записки. Серія: Право*, 2021. Випуск 10. Спецвипуск. С.142-145.
3. Статут Організації Об'єднаних націй і Статут Міжнародного Суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення: 25.06.2025).
4. Manila Declaration on the Peaceful Settlement of International Disputes. New York, 15 November 1982. URL: <https://peacemaker.un.org/en/documents/ares3710-manila-declaration-peaceful-settlement-disputes> (дата звернення: 25.06.2025).
5. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 26.06.2025).
6. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення: 26.06.2025).
7. Ціватий В.Г. Переговори і моделі переговорного процесу в мондіалізованому світі XXI століття: міжкультурно-комунікаційний і політико-дипломатичний аспекти. *Нотатки сучасної науки*, 2023. №4. С. 7-9.
8. Перепелиця Н.О. Переговори в умовах конфліктів: стратегії деескалації та досягнення компромісу. *Політикус: Науковий журнал*, 2024. Випуск 2. С. 188-193.
9. Бернадський Б.В., Мілославська О.М. Сутність і природа міжнародного конфлікту та політичний компроміс: історичний погляд. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2021. № 8. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/8_2021/74.pdf (дата звернення: 26.06.2025).
10. Герасіна Л.М. Наративи міжнародної конфліктності: глобальна турбулентність або деструкції світової системи? *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Політологія*. Харків, 2020. № 2. С. 8-24. DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.45.200877> (дата звернення 25.06.2026).
11. Braillard Ph., Djalili M.-R. Les relations internationales. Paris: Presses Universitaires de France, 2025. 128 p.
12. Boutros-Ghali Boutros. An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council. New York : UN Department of Public Information, 1992. 53 p. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/145749?v=pdf> (дата звернення: 26.06.2025).
13. Лепський М., Щербань О., Бублєєв В. Класифікація переговорів в умовах війни. *Грані*. 2022. № 25(4). С. 43-49. DOI <https://doi.org/10.15421/172249> (дата звернення: 26.06.2025).
14. Про дипломатичну службу: Закон України. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 26, ст.219. Документ 2449-VIII, чинний, поточна редакція від 15.11.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> (дата звернення: 25.06.2025).
15. Aboueldahab Noha. Track II Diplomacy: How Can It Be More Effective? September 27, 2022. URL: <https://mecouncil.org/publication/trackii-diplomacy-how-can-it-be-more-effective/> (дата звернення: 27.06.2025).
16. Jones Peter. The Future of Track Two Diplomacy. *Global Brief, Fall*, 2015. URL: <https://globalbrief.ca/2015/10/the-future-of-track-two-diplomacy/> (дата звернення 27.06.2025).
17. Truss Liz. The return of geopolitics: Foreign Secretary's Mansion House speech at the Lord Mayor's 2022 Easter Banquet/ Published 27 April 2022. URL: <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretarys-mansion-house-speech-at-the-lord-mayors-easter-banquet-the-return-of-geopolitics> (дата звернення: 27.06.2025).

References

1. Fisher R., Yuri U., Petton B. (2016). Shliakh do zghody, abo perehovory bez porazky [Getting to Yes: Negotiating Agreement without Giving In]. Kyiv: Osnovy. 220 s.

2. Haliakhmetov I.A. (2021). Sposoby myrnogo vyrishennia mizhnarodnykh konfliktiv [Methods of Peaceful Settlement of International Conflicts.]. Naukovi zapysky. Serii: Pravo, 2021. Vypusk 10. Spetsvypusk. S.142-145.
3. Statut Orhanizatsii Obiednanykh natsii i Statut Mizhnarodnoho Sudu [Charter of the United Nations and Statute of the International Court of Justice]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (accessed: June 25, 2025).
4. Manila Declaration on the Peaceful Settlement of International Disputes. New York, 15 November 1982. URL: <https://peacemaker.un.org/en/documents/ares3710-manila-declaration-peaceful-settlement-disputes> (accessed: June 25, 2025).
5. Videnska konventsia pro pravo mizhnarodnykh dohovoriv vid 23 travnia 1969 roku [Vienna Convention on the Law of Treaties of 23 May 1969]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (accessed: June 25, 2025).
6. Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 № 1906-IV [Law of Ukraine “On International Treaties of Ukraine”]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (accessed: June 25, 2025).
7. Tsviatyi V.H. (2023). Perehovory i modeli perehovornoho protsesu v mondializovanomu sviti KhKhI stolittia: mizhkulturno-komunikatsiyni i polityko-dyplomatychni aspekty [Negotiations and Models of the Negotiation Process in the Globalized World of the 21st Century: Intercultural Communication and Political-Diplomatic Aspects]. *Notatky suchasnoi nauky*. №4. S. 7-9.
8. Perepelytsia N.O. (2024). Perehovory v umovakh konfliktiv: stratehii deeskalatsii ta dosiahnennia kompromisu [Negotiations in Conflict Settings: Strategies of De-escalation and Compromise]. *Politykus: Naukovyi zhurnal*. Vypusk 2. S. 188-193.
9. Bernadskyi B.V., Miloslavskaya O.M. (2021). Sutnist i pryroda mizhnarodnoho konfliktu ta politychni kompromis: istorychni pohliad [The Essence and Nature of International Conflict and Political Compromise: A Historical Perspective]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*. № 8. Available at: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/74.pdf (accessed: June 26, 2025).
10. Herasina L.M. (2020). Naratyvy mizhnarodnoi konfliktnosti: hlobalna turbulentnist abo destrukttsii svitovoi systemy? [Narratives of International Conflict: Global Turbulence or the Disintegration of the World System?]. *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. Serii : Politolohiia*. Kharkiv. № 2. S. 8-24. DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.45.200877> (accessed: June 26, 2025).
11. Braillard Ph., Djalili M.-R. (2025). Les relations internationales. Paris: Presses Universitaires de France. 128 p.
12. Boutros-Ghali B. (1992). An agenda for peace : preventive diplomacy, peacemaking and peace-keeping : report of the Secretary-General pursuant to the statement adopted by the Summit Meeting of the Security Council. New York : UN Department of Public Information, 1992. 53 p. Available at: <https://digitallibrary.un.org/record/145749?v=pdf> (accessed: June 26, 2025).
13. Lepskyi M., Shcherban O., Bubleiev V. (2022). Klasyfikatsiia perehovoriv v umovakh viiny [Typology of Negotiations in Wartime Conditions]. *Hrani*. № 25(4). S. 43-49. DOI <https://doi.org/10.15421/172249> (accessed: June 26, 2025).
14. Pro dyplomatychnu sluzhbu: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine “On the Diplomatic Service”]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 2018, № 26, st.219. Dokument 2449-VIII, chynnyi, potochna redaktsiia vid 15.11.2024 Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19#Text> (accessed: June 26, 2025).
15. Aboueldahab Noha. Track II Diplomacy: How Can It Be More Effective? September 27, 2022. Available at: <https://mecouncil.org/publication/trackii-diplomacy-how-can-it-be-more-effective/> (accessed: June 27, 2025).
16. Jones Peter. The Future of Track Two Diplomacy. *Global Brief, Fall*, 2015. Available at: <https://globalbrief.ca/2015/10/the-future-of-track-two-diplomacy/> (accessed: June 27, 2025).
17. Truss Liz. The return of geopolitics: Foreign Secretarys Mansion House speech at the Lord Mayors 2022 Easter Banquet/ Published 27 April 2022. Available at: <https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretarys-mansion-house-speech-at-the-lord-mayors-easter-banquet-the-return-of-geopolitics> (accessed: June 27, 2025).